

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ТАШКИЛОТ СОЦИОЛОГИЯСИ ФАНИДАН
МАРУЗА МАТИНЛАРИ.

ФАРҒОНА-2001

ТУЗУВЧИ. Укитувчи И. Тоиров.

ТАКРИЗЧИ. Проф. Т. Хамидова.

АУДИТОРИЯ СОАТЛАРИ.

Назарий машгулот – 16 соат

Амалий машгулот – 18 соат

Мустакил таълим – 8 соат

Маърузалар матни социология кафедрасининг 2001 йил 20 август
йигилишида муҳокама килинди ва маъкулланди.

КАФЕДРА МУДИРИ. Проф. Т. У. Абдуллаев.

МАВЗУ №1,2: СОЦИАЛ ИНСТИТУТЛАР ВА СОЦИАЛ БИРЛИКЛАР.

РЕЖА:

1. Кириш.
2. Демократик жараёнлар ва социал институт билан социал бирликларни фаолияти.
3. Аҳолининг социал ҳаракатлари.
4. Хулоса.

Социал институтлар шзaro муносабатлар, шзaro тасирлар социал алояаларнинг шзига хос тури сифатида турли шаклларда вужудга келади. Индивидуал ва ижтимоий бирликларнинг муҳим эҳтиёжлари шзaro муносабатлар орыали ыондирилади.

Маолумки муносабатлар социал алояа социал ҳаракатда муҳим шрин эгаллайди. Инсон кундалик ҳаётда жуда кшп ходисаларга дуч келади. Инсон ҳавфсизлиги, илим олиши соьилиги хшжалик фаолияти дам олиш тадбирколик фаолияти ва бошыа ыандайдир реал институтцион характерга эга бшлади. Яони ҳар кандай тасодифлардан химояланиш шз ыобилиятларини тиклаш ихтиёжи вужудга келади ҳаётдаги тартибсизликлар, беьарлорлик хшжасизлик, парокандалик, тасодифлар социал ходисалар, алояа ва характерларнинг институтционлашувига тшскунлик ыилади. Социал интитуцион фаолиятининг турли соҳаларини бошыарувчи ва социал системани ташкил этувчи, кишиларнинг бу системадаги шрни ва ролини белгиловчи расмий ва норасмий ыоидалар, принциплар нормалар ва кшрсатмаларни яхлит мажмуасидир.

Социал институтларнинг ташкил этилиши кишиларнинг эҳтиёжларини ыондирилиши ва маьсадлари амалга оширишининг муҳим шрти ва кафолати ҳисобланади.

Социал ҳаётнинг институтлашуви инсони инсонлар билан боьловчи муҳим воситасидир. Социал институт кишилар алояасининг уларнинг жамиятдаги шрни ва мавьейини белгиловчи уюшмаларидир. Масалан, социал институтлардан бири ҳалы талимидир. У жамиятнинг динамик ривожланишининг инсоннинг билим олишини таминловчи муҳим шароитдир.

Жамият азолари ыанчалик билимдон интеллектуал бой бшлса, жамият шунчалик ривожланади, талимнинг социал институт сифатида шаклланиши учун жуда узоь йиллар керак бшлади. Ёш авлодга билим бериш изчил ва мунтазам бшлиши керак. Анашу эҳтиёж туфайли талим институт вужудга келади.

Унинг шзига хослиги нимада эди?

- талим социал институт сифатида билим беришдаги юзачилик ва беъарорликни йшчютди, уларни баръарорлиштирди ва системага солди.

- Талим сохасида фаолият кшрсатаётган кишилар шртасида доимий ва чуъур алоъалар шрнатилди.

- Алоъа ыилувчилар хуъуълари, бурчлари вазифалари ва масулиятлари белгиланади.

- Ёшларга билим берувчидларнинг махсус тайёргарликка эга бшчиши ыатий талаб ыилина бошлади. Шчитувчи ва шчуувчиларнинг бутун харакатлари профессионал билим олишга ыаратилади. Социал институтлар тури ва ыондирилишига ыараб бир-биридан фаръланади.

1. ыытисодий институтлар хшжалик фаолияти сохасида нисбий баръарорликка эга бшлган ва ыатий тартиб ыоидаларига асосланувчи социалоъадир. Булар ишлаб чиъариш маблаълар таъсимлаш, пул муносабаларини бошыариш, бозор, мулк ва бошыалар.

2. Сиёсий институтлар хокимятни эгаллаш, уни бошыариш ва таъсимлаш, давлат, армия, мамурий органлар ва воситалар сиёсий партия ва харакатлар, уюшмалар ва бошыаларнинг яхлит бирлигини таминлайди.

3. Маданият институтлари маданият яратиш, таръатиш ва мустахкамлаш маъсадида баръарор ва тартиб тушшгагн шзаро алоъа шакли. Шахснинг социаллашуви жамият. Маданий ыадриятларнинг шзлаштирилишидир.

Айниъса фан ва олий талим социал институт кенг ривожланшгандир. Жамиятнинг ривожланиши малум тартибга солинган ыонунлаштирилган, назорат ыилинадиган ва мустахкам социал муносабатлар ва алоъларига боълиъдир. Социал институт системаси жамият томонидан белгиланади шз навбатида социал институт жамият ривожланишига тасир кшрсатади. Социал алоълар системаси сохасида институтлашиш ыанчалик кенг ривожланган бшлса, жамият шунчалик кшпроъ имкониятларга эга бшлади. Эхтиёжлар шунчалик туларок кондирилади Социал институтлар асосан икки йул билан ривождланади.

1. Шароит талаби билан янги социал институтлар ташкил этилади. Хозирги пайтда Шзбекистонда молия, алоъа, дипломатия, ва фан ва бошыа социал институтлар мавжуд бшчиб улар жамият равнаъи хисса ышшяптилар.

2. Мавжуд социал институтлар мустаъил равишда ташкилланади. Социал алоълар ыытисослашади, унинг вазифалари кенгаяди.

Ўзбекистонда конституцион суд мустақил фаолият кўрсата бошлади. Вазият таъазоси билан айрим институтлар ўз фаолиятларини ўзгартирадилар. Масалан: мулкчилик институтлари ўз моҳияти ва функциясини ўзгартиради. Социал институтлар кишиларнинг уюшган амалий алоқасидир. Ҳар бир сиёсий фаолиятнинг маълум бир соҳаси маълум бўлиб, ўз атрофига иқтисослашган гуруҳларни бирлаштиради. Социал институтлар ўз ички муносабатларини сиёсий нормалар, ёнун ёидалар асосида бошйарадилар.

Жамият социал институтлари системасидан иборат бўлиб уларнинг айримлари давр таъазоси билан ўзгаради. Жамият эҳтиёждларини ёндира олмай ёулган социал институтлар янгилари билан алмаштирилади.

Социал бирлик кишилар бирлашмаси бўлиб, кўп ёиррали ва мураккб социал алоқаларда муҳим рол ўйнайди. кишиларнинг ўзаро алоқалари эҳтиёжлари ва бирдамлиги уларнинг биргаликдаги ҳаракатлари социал муносабатларини келтириб чиыаради. Бирлаша тузишда кишиларнинг бирига ўхшаш вазифаларни бажариш, социал роллар статуси, миллий белгилар ва бошйалар кўзда тутилади. Социал бирликлар ёоят хилма хилдир ҳозирги замон жамияти турли туман гуруҳлардан иборат. Бу хилма-хиллик уларнинг олида турган вазифалардан келиб чиыади кишилар бирликка уюшадилар: профессионал манфаатлар, дин этник белгилари, ёш ва бошйалар ҳисобга олинади. Катта-кичик социал гуруҳлар мавжуд: Булар.

- синфлар.
- Худудий бирликлар.
- Миллий бирликлар.
- Ҳозир Ўзбекистонда юздан ортиы халы ва миллат 15 диний конфессия вакиллари фаолият кўрсатмоыда.
- Расмий ва норасмий гуруҳлар бирон бир маысадни амалга ошириш социал муаммоларни хал этиш учун хам тузулади. Бу маысадлар:
 - Ҳўжалик (муассаса, бригада) соҳасида.
 - Илмий текшириш (илмий тадыиыот институт , лаборатория) соҳасида.
 - Сиёсий соҳада (сиёсий партия, ижтимоий сиёсий ҳаракат).
 - Маданий ва марафий соҳаларда бўлиши мумкин.

Социал гуруҳ ёатнашчилари мунтазам ҳуыуы ва мажбуриятларга эгадир. Уларнинг бажарилишини назоат ёилиш, вазифаларнинг таёсимланиши социал гуруҳ иштирокчиларининг ўз рўллларини бажаришлари. Социал гуруҳларнинг ўз маысадларини амалга оширишларига ёрдам беради.

Социал гурух социал бирлик сифатида муҳим блгиларга эгадир. Унинг асосий белгиларидан бири шзaro алоҳа ва уларнинг бошйарилишидир. Хар бир гурухнинг ичида бир нечта ытламлар бшлиб улар шртасида бир бирига боълиылик муносабатлари шрнатилади. Масалан: талабалар гурухи. Гурух ичида икки шахс шртасида шzaro хамкорлик алоҳаси шрнатилади. Алоҳа, хати харакат ва фаолият мазмуни талабанинг шахсий маммоларини ыандай хал этишга ыараб бахоланади. Гурух талабалари билан шzaro муносабат ёрдам ва харакатнинг бахоланиши гурух мавыейини оширади ва унинг обршсини мустахкамлайди. Талабалар шzaro алоҳа жараёнида бир-бирларига бахо берадилар. Бу талабага ёрдам беради. акс холда гурух ёмон ахволга тушуб ыолади. талаба шз вадаининг устидан чийишига харакат ыилади. Социал бирликлардаги алоҳадор эхтиёжлар асосида ёки шахсий ыарамлик асосида вужудга келади. Бу гурухнинг конкрет холатидан келиб чийади. Социал гурухларда социал алоҳалар ва муносабатларни бошйаришнинг маонавий асослари шаклланади. Гурух яхлитлигини тaминловчи ва тартибга солувчи маонавий ресурслар.

Ыадриятлар. Нормалар. Ахлобий принциплар.

Уzaro келишилган конун-коидалар. Социал хамкорлик кадриятлари: шzaro кшлаб кувватлаш келишилган асосда харакат ыилиш бирдамлик фaлолиятини мувофиылаштириш шzaro ёрдам катта рол шйнайди. Жамоатчилик фикри унинг бахоси шахс хизматининг ыадрлашини хатоларини шз ваытида кшрсата олиш хамкорлик социал институтлаштиради. Ва харакатларни тартибга солади. Социал хаёт жамиятда ршй беради жамият яхлит инстетутлари ва социал бирликлардан иборат бшлиб унинг маысади кишиларнинг хаётй эхтиёжларидан ыондиришдир.

НАЗОРAT УЧУН САВОЛАР;

1. Жамият нима?
2. Жамият ьатини социологик таълил ыилишнинг асосий йшлларини тушунтиринг?
3. Ижтимоий мувозанатни саылаш деганда нимани тушунасиз?
4. О.Конт та-лимотинининг шзига хос ьусусиятларини изоъланг?
5. Ижтимоий ирархиянинг ягона типга олиб келувчи омил нима?
6. Ижтимоий ьаёт нимадан иборат?
7. Жамият ьаётида алоҳида ижтимотий тизим яшаши мумкинми?
8. Жамиятнинг ижтимоий тартиби нима?

МАВЗУ №3-4: ИЖТИМОЙ МУНОСАБАТЛАР.

Режа:

1. Ижтимоий конфликт тушунчаси.

2. Ижтимоий алоёа.
3. Ижтимоий алоёа предмети.

«Конфликт» лотинча сщз бщлиб «Тщынашиш» деган манони англатади. Социал конфликтлар тушунчаси:

1. турли социал бирликлар, социал ыатлам ва гурухлар манфаатларининг тщынашувини:
2. социал зиддиятларнинг тез-тез пайдо бщлишини.
3. Конфликтлар марказида бир бирига ыарши турувчи ижтимоий кучлар ёки муаммолар мавжудлигини
4. Тщынашувчи томонларнинг томонларнинг манфаат ва мансабларини

Конфликтнинг мавжуд бщлиши табиий жараёндир, уларни хал этиш эса конкрет вазиятга боълиы. Конфликтлар давлат сиёсий институтлар томонидан хал этилиши мумкин.

Щзбекистоннинг бозор иытисодиётига щтиш шароитида омма онгида туб щзгаришларни бщлиши муыаррардир. Бозор иытисодиёти шароитида ва айниыса бозор иытисодиёти муносабатларига щтиш даврида социал конфликтларни хал этиш ва уларнинг олдини олиш учун:

А. социал зиддиятлар кескинлигини юмшатиш, муросасизликка бориш, ён бериш.

Б. Тщынашувчи томонлардан бирини ёлиб бщлиши;

В. тщынашув натижасида янги социал сифат вужудга келиши мумкин.

Г. хозирги пайтда давлатлараро ва миллатлараро конфликтларни хал этишнинг компромиссик йщллари изланаяпти.

Д. жамият янгиланаётган хозирги даврда социал гурухлар ва шахслар манфаатларини уйъунлаштириш, бир-бириги мувофиылаштириш ва кишиларнинг сиёсий маданияти ва маонавиятини юксалтириш социал конфликтларни хал этишга бевосита ёрдам беради.

Социал алоёа.

Жамият ва инсон бир-бири билан узвий боъланган кщпыиррали ва турли туман жараёндир. Индивидлар ва социал бирликлар социал харакатда бир бирларига ыарамлилик асосида щзаро алоёага киришади. Щз эхтиёжларини ыондириш хаётий маысадлар ва ниятларини амалга оширишлари жараёнида индивидлар билан социал бирликлар щртасида бир-бирига ыарамлик ва тобелик муносабатлари вужудга келади. Кишиларнинг бир-бирига ыарашли

социал ҳаётни ташкил этади. Алоҳида ва ыарашлик фаълат социал ҳаракатда ршй беради.

Социал алоҳида шз структурасига эга бшдлб, унинг муҳим элментлари сифатида кйидагиларни кшрсатиш мумкин.

1. алоҳида субоекти – индивидлар ва социал бирликлар:
 2. алоҳида предмети – алоҳидаларнинг нима маъсадда амалга оширилиши:
 3. социал бирликлар, индивидлар – субоектлар шртасидаги шзаро алоҳидаларни онли бошйариш механизми.
- Бу элементлар бир бири билан узвий боълийдир.

Алоҳида предмети.

Социал муносабатларни ташкил этишида алоҳида предмети муҳим шрин тутати. Социал ҳаракат социал алоҳидага кучли таосир кшрсатади социал алоҳида конкрет ҳолатдан келиб чиъати. Масалан: вагон купесида автобусда, ишда. Вазиятга ыараб алоҳида расмий ва норасмий ҳаракатга эга бшлади.

Расмий алоҳида субординация, буйруы, фармойиш, статус, мамурият ва бошйалар ҳисобга олинади. Норасмий алоҳидада шзига ҳос конун ыоидалар амал ыилади. Алоҳидалар бевосита ва билвосита бшдлши мумкин. Ыарамликда билвосита алоҳида ршл йшнайди.

ТАЯНЧ ИБОРАЛАР:

Бозор иътисодиёти ва социал боъланишлар, социал алоҳида ва ыаракат социал боъланишларнинг асосий меёрлари, ҳаракат мотивлари, индивидларнинг ыоялари, маолумот даражаси, реал вазиятнинг шаклланиши, конфликтларнинг вужудга келиши ва уларнинг турлари, алоҳида субоектининг предмети, социал бирикмаларнинг социал ыаракати, социал инстинктларнинг фаолияти ва функцияси.

НАЗОРАТ САВОЛЛАРИ

1. Социал боъланишларни моҳиятини изохлаб беринг?
2. Корхоналарда социал ҳаракат ыандай номоён бшлади?
3. Конфликт атамаси нимани англатади?
4. Социал конфликтлар турларини санаб беринг?
5. Штиш шароитида социал конфликтларни олдини олишни санаб беринг?
6. Социал алоҳида нимани англатади?
7. Социал алоҳида структураси элементларига нималар киради?

8. Социал алояа предмети нима?
9. Социал муносабатларни ташкил этишда нима мухим шрин тутади?
10. Нарамликда ыандай алояа асосий шрин тутади.

АДАБИЁТЛАР:

1. И. А. Каримов Шзбекистон буюк келажак сари. Т.1998й.
2. Юсупов К. Социология Андижон 1998й.
3. Тцланов Ж. Ёаёт фалсафаси. Тошкент 1997й.

МАВЗУ №5: МЕХНАТ ЖАРАЁНИДАГИ ЗИДДИЯТЛАР.

РЕЖА:

1. Мехнат жараёнида зиддиятларни келиб чиқиш сабаблари.

2. Меънат жараёнидаги зиддиятларни бартараф этиш йўллари.

Мехнат жамоаларида ташкилотларда кўпинча ихтилофлар низолар рўй беради. уларнинг сабаби жуда хилма хилдир. зиддиятга олиб келувчи субьектлар тўғридан тўғри тескари тескари маъсадларни шўз олдиларига ёшядилар. Зиддият агентларида биринчи сафларда ҳаракат ёилувчи ва ўаммадан ўам шўз манфаатларини ёондиришга интилувчи гуруҳлар киради: шундай гуруҳлар борки, улар низони авж олдиришга бевосита аралашмаган ҳолда бевосита хиссаларини ёшшадилар, лекин низонинг шўзиб бориши даврида биринчи ролларда бўлиб ёолиши мумкин, гуруҳларни учинчи тури – бу зиддиятларни бартараф этишга манфаатдор бўлганлардир.

Агар зиддият бўлиши аниё бўлса, хиссиётларни назорат ёилган ҳолда, низоларнинг ҳаёиёий сабабаларини аниёлаш, уни тўхташи ҳимояда ҳаддан зиёд концентрацияда ҳоли бўлиши ташаббусни шўз ёшдида ушлаб туриши. Зиддиятларнинг асос ёилиб олингани тўғрта бўлиши мумкин:

1. талабларга бўйсуниш.
2. Компромис.
3. Зиддиятлардан ёочиш ёки вазиятни топшириш.

4. Зиддиятларни ёйилона бартараф ёилишни излашда низолар томонлар кучини бирлаштириш, интеграция. Бундай ҳолларда зиддиятларни ёуйидаги омилларнинг тисири билан ёушатиш мумкин.

- кооперацияга, ҳамкорликка ва шўзаро ёрдамга ориентация тенглаштирадиган колитивизмнинг ёиммати сифатида:

- ишчиларнинг ёарорларини жамоа бўлиб ёабул ёилишда иштироки, бу зиддиятни ёшл ёшйилган чегараларида ушлаб туришга имкон беради.

- зиддиятларнинг тузулиши манбайини истесно ёилувчи вазиятлар шўрамининг чалкашиши.

Шуни ёдда тутиш керакки, асосий тенглаштириш шўзини ижтимоийланган деб барчани тенг билувчиларнинг ёюниёмаслигини кучайтиради. Тенгсизлик мавкураси – зиддият иштирокларини агрессив ҳулы атворнинг сабабларининг биридир. Бошыа сабаби – мамурият томонидан ўамда мехнат жамоаси томонидан бир хил бўлмаган зиддиятга муносабат.

Учинчидан – зидиятни юмшатиш усулининг ишлаб чиқармаганлиги бунинг натижасида деканстрктив кучлар констриктив кучлардан юёри келадилар.

Тштртинчидан – базан ижтимоий маммоларнинг кшпчилилик ечиш шрнига мамурият бшйнига асосиз ышйилиши. Мухими иккала низоли томонлар шзига ҳам хуууы, ҳам мажбуриятларни олсалар, асосийси доим зиддият оыбатлари билан курашмасдан, унинг келиб чиыиш сабабларини топишлари керак. Узоы йиллар давомида, шаклланмай ыолган мехнат таысимотининг бузулганлиги, мехнатсиз даромадга ыарши кураш олиб борилмаганлиги асоссиз мукофатлар, турли туман ышшимча раьбатлантириш пуллари, бойлик ортириш маысадидаги ышшиб ёзилар, таёрига айёрлик кайфиятлари, «Тенглик» психологияси бунга йшл ышймасди. Айниыса мехнат меёри билан истемол меёри шртасидаги узвий боьланишнинг бузилганлиги мехнатга муносабатга путур етказиб, мехнат унумдорлигини шсишига тшсыинлик ыилади. Анашулар билан боьлиы бшлган ижтимоий бузулиш жамиятнинг манавий кайфиятига салбий таосир ыилади.

Шзбекистон собиы СССР даврида пахтачиликка асосланган республика эди. Бу эса жуда кшп зиддиятларни келтириб чиьарди улардан бири ыишлоыларда ишсизлар сонинг ортиришидир. Ахволни яхшилаш учун республикамыз социологлари ыуйидаги тавсияларни ишлаб чиьдилар.

Биринчидан – мехнатга хаы тшлаш ва унинг натижалари шртасидани боьланишни таминлш зарур. Бунинг маоноси шуки хар ыандай мулкчилик субоекти бир хил шшароитда бшлиши яна махсулоти учун шу махсулот бозорида истеомолчи тамонидан тан оланганидан сшнгина халы олиши лозим булса шз навбатида минглаб тонна махсулотларни сифатини яхшилаб унинг бекордан бекорга нобут бшлишига чек ышяди.

Иккинчидан- ыишлоы хшжалик техникасининг кшпайтириб сифатини яхшилаш лозим. Бунинг учун бартер битимлар орыали ортиыча махсулотларга маолум миьдорда чет эл техникасини келтириш чет эл капитали иштирокида хилма хил техника ишлаб чиьарувчи, унча катта бшлмаган корхоналар ыуриш маысабга мувофиьдир.

Учинчидан – ыишлоы хшжалигида мулкчиликнинг турлича шаклларни янада ва тезроы ривожлантириш лозим улар шртасидаги иытисодий раьобат маолум даражада соханинг тараьыиётини таминлайди.

Тштртинчидан – ыишлоыдаги ижтимоий маиший турмуш тарзини яхшилаш жуда мухим. Ыишлоыларни тшли газлаштириш мадания маиший, савдо овыатланиш корхоналарини кшпайтириш,

ёишлоё меҳнатини бироз енгиллаштириб деҳёонларни малакасини ошириш учун имконият яратади.

Бешинчидан – ёишлоё мутахасисларининг малакаси кескин оширилиш лозим.

Бу тавсияларни берган мутахасисларнинг фикрича агар шу тамойилларни барчаси хал этилса руспубликадаги корхоналардаги меҳнат жараёнида зиддиятларни олиб камайитишга олиб келади.

ТАЯНЧ ИБОРАЛАР:

меънат жамоалари, ҳамкорликни шаклланиши, меҳнат жараёнининг омиллари корхоналарнинг ютуълари, муаммолари, фан техника тараккиети, махсулотларнинг сифати ва миъдори.

НАЗОРАТ УЧУН САВОЛЛАР:

1. зиддиятларни вужудга келиш сибаблари ва омибатлари?
2. Корхона шароитида зиддиятларни бартараф этиш йщллари?
3. Зиддият обоектив-субектларига нималар киради?
4. Зиддиятни хал ёилишнинг 4 асосий йщлини кщрсатинг?
5. Зиддиятни юмшатишга ёандай омиллар та-сир ёилади?
6. Меънат ва истеомол меоёрлари щртасидаги боъланишнинг бузилиши нимага олиб келади?
7. Пахтачиликнинг ривож ёандай зиддиятларга олиб келган?
8. Пахтачиликнинг ривожланиши натижасида келиб чиёган зиддиятларни ёай йщл билан хал ёилинади?
9. Ёишлоё хщжалигида мулкчилик плюрализмини кучайитишнинг ёандай аъамияти бор?
10. Ёишлоёда малакали кадрлар муаммоси ёандай хал этилиши лозим?

АДАБИЁТЛАР

1. А. Каримов Шзбекистон буюк келажак сари.Т. 1998й.
2. Юнусов К. Социология Андижон 1997й.

**Мавзу №6:БОЗОР МУНОСАБАТЛАРИГА ШТИШ
ДАВРИДА ИШ ШРИНЛАРИ ВА ИШСИЗЛИК МУАММОСИ.**

РЕЖА:

1. Бозор муносабатларини ривожлантиришнинг муаммолари.
2. Иш шринларини ташкил ыилиш ва ишсизликка ыарши тадбирлар.

Мамалкатимиз ижтимоий жихатдан йщналтирилган бозор иытисодиётига щтиш жараёнида жуда кщплаб социал муаммоларга дуч келмоыда. Бундай муаммоларни биринчи навбатда ишсизлик, ахолини оыилона бандлигини тaминлашдаги муаммолари тизими туради. Бозор муносабатларига щтиш даврида ищсизликни юзага келиши муыаррардир чунки хусусийлаштириш жараёни чуыурлашиб бориши. Мулкчиликнинг турли шакллари вужудга келиши, ахолини иш билан тaминлашда бир ыанча ыйинчиликлар туьдуради республика ахолисининг 60% ыишлоыларда, яшаши, хозирда ыишлоы хщжалигининг щзи бундай миыдорда ишчи кучини иш билан тaминлай олмайди.

Малумки ишсизлик деганда ыаерда банд бщлмаган ва иш ыидираётган ишсизлар тушунилавди. Ишсизлик тушунчаси бутун жахон мамлакатларида амал ыилади. Масалан: халыаро мехнат ташкилоти малумотларига ыараганда 1996 йили малумотларига ыараганда 24 ривожланган мамлакаътлада 36 млн ишсиз бщлган. Бу раыам Германия ишга яраыли кишиларнинг 13%, Францияда 12%, Россияда 9%, Щзбекистонда 0,7%ни ташкил ыилади. Демак ишсизлик бу умумий иытисодий жараён бщлиб, ишлаб чиыаришнинг тушкунлиги, корхонанинг синиши, давлат иытисодий ыувватини зайифлашуви билан боълиы хода вужудга келади.

Республика кщп йиллар давомида мехнат кщп талаб ыилувчи тармоылар, озиы овыат саноати енгил саноат, майиши хизмат кщрсатиш секин щсадики, бу ишсизликка олиб келади. Айниыса собий иттифоы даврида йирик шахарларда саноат, ыурилиш, транспорт ва бошыа айрим сохаларга четдан кщплаб ишчи хизматчилар жалб ыилинди. Бу нарса ишмсизликни ортиб боришига замин яратди, шунингдек бугунги бозор муносабатларига щтиш даврида саноат таркибий щзгаришларни амалга ошириши ортиыча ишчи кучини ыисыартиришга олиб келади. Шу билан биргаликда бозори шаклланиб боради. Бозор иытисодиётига ыанчалик тез кириб борилса мехнат борзоридаги раыобат кучайиб боради.

Бундай вазиятда фаыат юксак малакали мутахасисларгина мехнат бозоридаги раыобатга дош бериши мумкин. Акс холда дипломли мутахассис хам ишсиз ыолади. айниыса юыорида

такидлаб шtgанимиздек ислохатлар жараёнида республикада ёишлоё ахалисини иш билан мухим муаммолар бщлиб турибди. Хисоб китоблар ёишлоёда 6,5 млн меxнатга лаёятли ахоли борганлигини кщрсатмоёда. Лекин юёйорида айтиб шtgанимиздек, уларнинг етарли иш билан таминлай одлмайди. Шу туфайли ёишлоё хщжалиги ишлаб чиёаришнинг юёйори самарали индустриал усуллари агрокимёнинг ильор усулари ёоят секин жорий этилмоёда ва бунинг натижасида меxнат унумдорлиги паст, шу сабабли ёишлоёда жойларда замонавий теxнологияга эга иш шаклини тез шtgартира олувчи кичик корхоналарни очиш хисобланади. Булар фаёат ёишлоё хщжалиги хом ашёсини ёайта ишловчи корхоналарнигина эмас, балки каштачиликка асосланган сермеxнат ишлаб чиёаришлар, халы хунармандчилик корхоналари ёам бщлмоёи лозим. Шунингдек ортиёса меxнат ресурсларини бевосита индустриал соxаларга жалб ёилиш энг мxим вазифа хисобланади. Сервис, хизмат кщрсатиш турларини ривожлантириш ахалини ортиёча ёисмини имкониятини беради.

Собиы иттифоё давридаги суний схемаларга асосланган, яни ийтисодиётнинг моддий ва номоддий ишлаб чиёарилса ажратиш каби колипларни вос кечилмоёи зарур. У зара келтирган тузулма бщлиб унда сервис, хизмат кщрсатиш соxаларига муносиб шрин ажратилмас эди. Бозор мносабатлари хаётимизга канчалик кенг ва чуёур кириб борар экан, бу соxалар шунча кщп кучли ва мутахассисларни талаб этаверади. Лекин шу билан бирга хозирги шароитда ахолида рол шйнайдим. Чунки ахалини аксарият ёисми давлат корхоналарида иш хаёининг пастлиги сабабли, бу ерларда ишшлашни хохламаяпти бугунги кунда тадбиркорликка кенг йщл очиб берилиши ишсизликни камайитириш ва ёщшимча ишчи шринларни ташкил этишда мухим ёрдам хисобланади. Анашу шринда кичик корхоналарнинг шрининг алохида такидлаб шtмоёчиман.

Бозор ийтисодиётига штиш даврида кичик корхоналар меxнат ва хом ашё зуахираларидан самарали фойдаланиш билан биргаликда ахоли шртасида ишсизликка бархам беради.

Янги иш шинлар тшкил этилади. Бу эса ахалини оёлона бандлигини таминлаш билан бирга турмуш фаровонлигини ёам оширади. Албатта бщлаётган жараёнларни хисобга олган холда хукуматимиз тарафидан ахалини иш билан таминлаш борасида кщплаб ёонун ва фармонлар ишлаб чиёилди.

Булар «тадбиркорлик тщърисида», «кичик корхоналарни ривожлантириш» хаёида, «ахалини иш билан таминлаш тщърисидаги» ёонунлар жумласидандир. Шунингдек иш билан бандликка кщмаклашиш фонди ижтимоий суёурта фондлари ёам

фаолият кўрсатиб келмоёда. Улар аҳолини иш билан таминлашда, ишсиз ёшларга ишсизлик нафаъларини тўлаш каби вазифаларни амага оширмоёда бу фондлар ёрдамида 1996-1997 йилларда ҳақиқатан 10 минга яқин иш ўрни ташкил этилди. Лекин булар ҳали ишсизлик муаммосини тўлатилди дегани эмас. Аҳолини аксарият ёшлар ёшларида яшаши бу ерга ислохотларни секин кирибориши, турли мулкчилик шакллари сўстлик билан ривожланиши, ёшларида ишсизлар сонини камайтирмапти. Шунингдек ёшларида кадрлар малакаси ҳам энг муҳим муаммо ҳисобланади.

Чунки бу кадрлар бугунги замон талабига жавоб бермайдилар. Шуниси этиборлики ёшлари шароитида туъулишнинг юзори даражадалиги, меҳнат ресурсларининг тез ортиб бориши ва энг асосийси 30 га бўлган ёшлар мамлакат ҳолисининг яримдан кўпрогини ташкил этиши уларни иш билан таминлаш масаласига ёндашувни талаб этади. табиат ғонунига кўра ёшлари ҳақиқатан маҳсулотларини етиштириб турли мавсумда турлича ишни кўчини талаб ёилади. Ва кўтилмаган табиат ҳодисалари тез тез вазиятни кўзгартириш сабаб бўлади. Яширин ишсизлик иш ўринлари билан иш ўринларидаги фары яънбул ёшринади. Биз статистикада фаълат ижтимоий фойдали меҳнатда банд бўлган кишиларни сонини кўрсатамиз, лекин ишга яроили аҳоли сонини кўпинча яшириб ёуламиз. Ўзбекистонда борадаги энг муҳим масала иш ўринлари билан аҳолини ўрнатиш таъсимои ўртасидаги норентабелликдир. Аҳолининг 60%дан зиёдри район ва ёшлари жойларида яшайди. Иш ўринлари эса шаҳарларда мавжд.

Ишсизлик муаммосини ҳал ёилдишнинг ёуидаги оптимал ёшлари тавсия ёилинади.

1. ишлаб чиъариш корхоналарининг ёайта реконструкция ёилишни жадаллаштириш ва янги корхоналари аҳоли зич яшайдиган ёшлари жойларига ёуриш.

2. Давлат мулкни хусусийлаштиришни янада такомиллаштириш ҳамда кичик ва ўрта даражадаги бизнес тижорат ва тадбиркорликни ривожлантириш.

3. Ишсизлар армиясини янги мутахассисликка ўйитиш имкониятларини кенгайтириш.

Меҳнат бозорларини ҳар томонлама такомиллаштириш.

НАЗОРАТ УЧУН САВОЛАР:

1. Бозор муносабатларининг белгилари ва функциялари.
2. Иш ўринларини ташкил ёилиш муаммолари.
3. Ишсизликни сабаблари.

4. Меънат бозорини шаклланишининг ахамияти нимада?
5. Ёишлоы хщжалигида ишсизлик муаммосини хал ёилишнинг самарали воситаларини санаб беринг?
6. Тадбиркорликни ишсизликни ёал ёилишждаги рщлини изохланг?
7. Яширин ишишсизликни тушунтириб беринг?
8. Янги иш щринларини ташкил этишда ёанда омиллар тасир этади.

ТАЯНЧ ИБОРАЛАР

:

Иытисодий ислохатларнинг стратегияси, иытисодий жараёнлар ва уларнинг белгилари: иш ва ишсизлик муаммолари, ёшларни меънатга жалб ёилиш муаммолари, бандлик масаласи.

АДАБИЁТЛАР:

1. И.А.Каримов «Щзбекистон буюк келажак сари» Тош. 1998йил
2. Г.Осипов «Социология» М. 1992йил

МАВЗУ №7: ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ИСТИЁБОЛИ.

РЕЖА:

1. Ўзбекистонда ривожланган ташкилотларнинг ҳозирги ҳолати.
2. Ўзбекистон Республикасида Ўшшма корхоналарни социологик кўриниши.
3. Ўзбекистон ривожланишида ташкилотларнинг истиқболи

Ҳозирги кунда ривожланган мустақил Ўзбекистонимизда салоҳиятли ишлар олиб борилмоёда. Ривожланган ташкилотлар шўларининг масулиятли режаларини янада улкан даражада барча муҳим вазифаларини бажаришмоёда. Шўролар даврида Ўлишга солиниб хуёуылари чекланган ташкилотлар Ўзбекистон мустақилликка эришгандан сўнг шў маёсад ва вазифаларини белгилаб олиб шу республика истиқболи ва истиқболли ва порлоы келажаги, унинг ривожланишига улкан хисса Ўшшмоёда. Хар бир ташкилотларнинг шўида сийсий, иётисодий марифий, маонавий ишларнинг ҳозирги кунда анча ривожланиб бормоёда. Масалан: университетимизнг маонавий марифий ишлари бшклими шу ташкилотда ишловчи хар бир ишчи ва талабаларга маонавий ва марифий озуёа бериб келмоёда. Шўитувчиларни маонавий раёбатлантириш бошыа ташкилотларга нисбатан анча яхши йшлга Ўшйилган хизмат кшрсатган ва фаол шўитувчиларга маонавий – марифий ишларнинг моддий раёбатлантириш кшп берилди. Шўролар даврида чеклган хуёуылар ҳозирда шў аксини топмоёда бир асрдан зиёд давом этган тоталитар ёарамликдан кейин бу жараён дастлаб пайтларда мутлаёо табиий шароитда шўига хос «инкони, инкор» сифатида кечди. Лекин юбиз аввалги тузумнинг ёадриятларни шўнчаки инкор этишнинг шўи хеч ёандай бунёдкорлик дастурига эга бшлмаган сиёсий ва маданий экстремизм хавфини туёдиришни англари эди. Шу билан бирга, шўтмиш ёадриятларга аналарга ва турмуш тарзига бетартиб равишда, орыа кетини шўиламай Ўайтиш, бошыа бир кескинликка ҳозирги даврни ёабул Ўилмасликка, жамиятнинг янгилаш зарурлигини инкор этишга олиб келиш мумкин. Маонавий маданий ташкилотлари хар битта шахсга маонавий озуёа бериб. Инсонларнинг фаолиятиа муҳим рол шўйнаб келмоёда.

Бундан ташёари мустақил Ўзбекистонда 100 лаб Ўшшма корхоналар очилди ва шў фаолиятини олиб бормоёда. Бу Ўшшма корхоналар хар икки давлатнинг янада юксалтиришда ва жаҳонга танитишда барча дипломатик алоёаларни боёламоёда. Бу Ўшшма корхоналарнинг и либ боришида биринчи нпавбатда социологик таёиёотлари орлиб борилган социологик таёиёотлар натижасида ушбу кшшма корхоналар иш фаолиятин шўритмоёда. Биз ушбу

ышша корхоналарни шрганишда социал тадйиыотлар орыали иш олиб борамиз. Унга ыараб социологик тавсиялар берилди, хозир эса ышдан келган ишларни муаммолар хал ыилинади. Булар хаммаси социология фанига боълиы албатта.

Шзбекистон мустаъил ривожланишидаги штган кескин тарихий даврида ташкилотларнинг салохиятлари жуда ьам улкан бшлди десак муболаъа бшлмайди. Республиканинг суверен давлат сифатида ыарор топтириш юзасидан улкан ишлар амалга оширилди. Хозир Шзбекистон 165 дан ортиы давлатлар тан олган. Дунёдаги 120дан ортиы мамлакатлари билан депломатик муносабатлар шрнатган. Тошкентда 35та мамлкатнинг шз элчихонаси бор бугунги кунда Шзбекистон тшла хуыуыли асосда энг обршчи ва нуфузли халыаро ташкилотлар таркибига кирган бшлиб барча ыиталардаги шнлаб мамлакатлари билан дшстона алоыаларни ривожлантириб бормоыда.

Энг йирик банк ва молия органлари, нодавлат ва нохукумат ташкилотлари билан яыиндан хамкорлик ыилмоыда. Республикада 88та чет давлат ваколатхоналари ршйхатдан штган, 24 та хукуматлараро ташкилот ва 13 та нохкумат ташкидлот ишлаб турибди. Штган йиллар мобайнида республика кшплаб жуда мухим халыаро конвенцияларига кшчирилди.

Мустаъил Шзбекистон ривожланишида, уни жахонга чиыша бошыа бир ыанча давлатлар билан мулоыата бшлишида БМТ роли катта. БМТ республикамиз истиыболининг олъа ыадам бсишига шз мустаъидллик йшлидаги фаолиятини такомиллаштиришда мухим шзгаришларни йшлга ышйди. Хозирги пайтда умумий хавфсизлик муаммосига алоыадор бшлган халыаро ташкилотлар ьоят илмахил бшлишига ыарамай, фаыат БМТгина хавфсизликни саылаш ва таминлашга хизмат ыиладиган –олдини олишга ыаратилган дипломатиядан тотиб то- тинчлик шрнатишга ыаратилган операцияларда ыатнашишгача бшлган воситаларнинг ьаммасига эга БМТ рахномалигидаги 1995 йилги Тошкентда Марказий Осиёда минтаыавий хавсизлик муаммоларига баъишланган семинарда 20та халыаро ташкилотлар ва жахоннинг 30дан ортиы мамлакати шу жумладан АЫШ, ГФР, Франция, Буюк Юритания,Россия, Япония, Хитой, Хиндистон,Посиктон, Эрон ва бошыа давлатлар дипломатия ва ьамда хукумат вакиллари иштирок этишди.

Шзбекистон минтаыавий халыаро ташкилотлар чунончи Европа Иттифоиы ЕХХТ, НАТО, ЭКО, ОИК, Ышшилмаслик харакати ва бошыалар билан ьам самарали хамкорлик ыилмоыда булар орасида Еаропа иттифорыи ташкилоти алохида шрин тутади. Европа хавфсизлик ва хамкорлик ташкилоти билан самарали хамкорлик ыилинаётлганини алохида такидлаш лозимдир. Хозир бизнинг

мамлакатимиз билан НАТОдек халыаро ташкилотбилан ҳамкорлик мавжуд. Жамиятимизнинг демократик шзгаришларини чуьурлаштириш йшдидан собит ыадам риволаниб боришида бошыа халыаро ташкилотлари билан аввало Осиё минтаыасидагиташкидлотлар билан яшиндан ҳамкорлик ыилиш катта ёрдам бермоыда.

ТАЯНЧ ИБОРАЛАР:

Ташыи ыытисодий алоыалар; ышшма корхоналар, ижтимоий-ыытисодий муносабатлар; ыытисодий васоциал билимларни шаклланиши; башорат ыилиш йшдлари; демократик шзгаришлар ва шароитлар конституциявий шзгаришлар; аъолини фикрлаши ва дунёыараши бирлашган миллатлар ташктилоти.

НАЗОРАТ САВОЛЛАР:

1. «Янги уйни ыурмай туриб эскисини бузиб бшлмайди» иборасини ыандай изоълайсиз?
- 2.Маонавий ва маданий ташкилотлар инсонлар фаолиятида ыандай рол- шйнайди?
- 3.Республикамыздаги ышшни корхоналар ыандай ижтимоий вазифа штайди?
- 4.Янги тузилган ышшма корхоналарда социологик тадыиыотлар ыандай рол- шйнайди?
- 5 Шзбекистоннинг жаъон цивилизацияси сари кириб боришининг муъим белгилари нимадан иборат?
- 6.. Республика ъаётида БМТ ролини изоъланг?
7. Республика ыайси ривожланган давлатлар билан алоыа ыилади?
1. Ыайси минтаыавий ташкилотлар билан ъамкорлик ыилади?

АДАБИЁТЛАР

1. И. А. Каримов шзю юуюк келажак сари. Т. 98й.
2. Юсупов К. Социология. Андижон. 98й.
3. Тшланов Ж. Ёаёт фалсафаси. Тошкент 97й.

**МАЪРУЗА:№ 8 СОЦИАЛ СИЁСАТДА ИНСОН
МАНФАТЛАРИ МАСАЛАСИ.**

Режа:

1. Социал сиёсий ва инсон фаолияти.
2. Инсон манфаатлари урганиш масаласи.

Иктисодиётни ҳар томонлама ривожлантирмасдан туриб, миллий мустақилликни таъминлаш мумкин эмас. Шунинг учун Ўзбекистон учун бош йул мақсадга иктисодиёти ривожланган, халқи фаровон яшайдиган, инсон ҳақ-ҳуқуқлари тула тантана қилган чинакам демократик ҷамият қуришдан иборат.

Бозор иктисодиётига утишнинг объектив зарурлиги қуйдаги имкониятларни яратишни тақозо этади.

1. Бозор иктисодиётига утишнинг ҳуқуқий асослари яратилди, яъни уни таъминловчи юридик қонунлар тизими ишлаб чиқилди.
2. Бозор инфраструктураси шакллантирилди. Бунда бозор иктисодиётига ҳос алоқаларни урнатишга қумаклашувчи бозорга хизмат қурсатувчи соҳалар, ташкилот, қорхона фаолиятини ихлос қилиш амалга оширилди.
3. Мулкчилик ва ҳужалик қуриш усулларино нодавлат мулеларга айлантириш амалга ошириб берилмокда.

Ана шу шароитлар вужудга қелтириб , Ўзбекистоннинг узига ҳос ҳусусиятларини ҳисобга олган ҳолда изчиллик билан иктисодий ислохатлар қараёнида инсон манфаатлари энг юқсак урнини эгаллайди. Бугунги қунда социал сиёсатни олиб қоришда инсонлар манфатини ҳимоя қилиш, қийинчиликлардан қалбий оқибатларсиз олиб утиш муҳим вазифа ҳисобланади. Бу қорада 1997 йил «Инсон манфаатлари» йили деб эълон қилиниши асосий қадам бўлди. Бутун вазиқалар муқлоқо бошқа тарзда қуйилмокда.

Инсоннинг ҳам сиёсий, ҳам иктисодий, ҳам маънавий манфаатлари ҳимоя қилиш қорасида барча қаракатларни мувоқиллаштириш қерак. Инсон манфаатларини ҳимоя қилиш албатта узок давом этадиган қараён.

Бозор муносабатлари қуқур илдиз отган умумҷаҳон тизимлари билан ҳар томонлама интеграциялашган, иктисодий бақувват демократик давлатгина инсон эрки ва ҳақ-ҳуқуқларини қратиб қериш мумкин. Шу билан бирга сиёсий ислохатларни қадаллаштириб қамиятимиз ҳаётида демократик қадриятларни мустаҳқамлаш, аввал қуп марта зикр этганимиздек, иктисодий ислохатлар самарадорлигини оширишнинг муҳим шартидир, ҳаётимизга, қамият қурилишига узвий равишда қириб қелаётган узқаришлар янгиликлар қуқороларнинг қонституциявий ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлашда, меҳнатни ташқил қилиш инсоннинг турмуш шароитини ҳашилашга қай қаражада таъсир этаётганини биз аниқ ва равшан тасаввур этмоғимиз зарур.

Узбекистон ҳукумати манфаатдор давлат ва ижтимоий тизимлари билан инсон манфаатлари ҳимоясини амалга оширишни 1997 йилга мулжалланган чора-тадбирлар дастурини ишлаб чиқди. Мазкур дастурда кузда тутилган узаро боғлиқ муаммолар мажмуи куйдагиларни уз ичига олади.

--инсон ҳукуки ва унинг ҳукукий ҳимоясини таъминлаш.

--шахснинг ижтимоий – иқтисодий манфаатларига жавоб берувчи тадбирлар белгиланган.

Мазкур чора-тадбирларни амалга ошириш, мамлакатимизнинг ҳар бир фуқаро, ҳар бир шаҳри кишлоқ ҳаётида уз ифодасини топиши ута муҳимдир. Бундай тадбирлар ҳукукатимиз томонидан олиб борилаётган социал сиёсатни ижобий ютуқларини курсатиб беради.

Республикаимиз инсон манфаатларини ҳимоя қилишда, аввало инсонларнинг интеллектуал меҳнатига алоҳида эътибор берилмоқда. Шу мақсадда аҳолини эркин меҳнат қилиши ва уз моддий манфаатдорлигини ошириб боришда «Тадбиркорлик тугрисида» қонун, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш тугрисида қарорлар муҳим аҳамият касб этади. Бу билан инсонларни уз қобилиятини ва бунёдкорлигини курсатишга имкон яратиб беради.

Ижтимоий муаммоларни мувоффақиятли ҳал этиш ишончли ижтимоий қарорларни яратиш меҳнатнинг манфаатли утқизиш учун муҳимкам ижтимоий таянч бўлади. Ҳамият ҳаддан ташқари бойларга ёки қамбағалларга ажралиб кетишига йул қуймаслик қарар. Аҳолининг ёрдамга муҳтож қоплами болалар, ёлғиз қариялар, ногиронларга ижтимоий ёрдам курсатиш зарур. Шунингдек маъмурий бўйруқбозлик тизими шароитида ҳодимлар мулкдан ишлаб чиқариш воситалари ва уз меҳнати натижаларининг қуплиги уз ғайрат-шижоат ва ижобий имкониятларини тула-туқис қуёбга чиқариб, самарли меҳнат қилишдан манфаатдор бўладиган ва унумли ишлашга қизиқадиган тизим яратишга эришилмаган эди.

Ҳозир республикаимизда қуй бераётган иқтисодий ижтимоий қараёнлар инсоннинг турмушга меҳнат қаролиятига бўлган қарбатин тубдан узқартирмоқда. Ҳозирги вақтда аҳолининг энг қарол табақалари шаклланоқда, уларнинг иқтисодий манфаатлари мол мулк эгалари ёки шериклари бўлишга интилиш, қойдадан улуш олиш, ишлаб чиқаришни бошқаришда шахсан қатнашиш, узи қамгарган қармоқдан уз ҳошишига қура қойдаланиш имкониятидан бевосита боғлиқдир.

Инсон узини хужайин деб хис этиши уни меҳнатга рағбарлантирадиган асосий омил булиб қолди. Ҳозирги вақтда меҳнат фаолиятига кизиқишнинг ижтимоий шакллари ривожланиб, аҳолини иқтисодий фаоллиги ошиб бораётганлиги муҳим омил ҳисобланади. Меҳнат қилишга рағбарлантирадиган омилларнинг янги тизими шаклланиб, бу нарсга одамларнинг иқтисодий майлида ўз ифодасини топмоқда. Моддий манфаатлари давлатга қарашли бўлмаган корхоналарда меҳнат қилиш билан бўлмаган корхоналарда меҳнат қилиш ёки ўз корхонасини очиш истаги билан боғлиқ бўлган аҳоли сони қупайиб бормоқда. Мулкчилик шакллари ўзгартириб қўп ўқладли иқтисодиёт шалланиб бориши билан бирга омма онгининг ҳолатида меҳнат соҳасидаги кадриятлар ва йўналишларда аста секин ўзгаришлар бўлмоқда.

Шунингдек маҳаллий ҳокимият ва бошқарув органлари фаолиятида бугунги кунда ихтироф этилган ҳокимликлар фаолиятида ижтимоий йўналишни қучайтириш зарур. Бугунги кунда айни ҳокимликлар аҳолини кундалиқ зарур истеъмол моллари ижтимоий маиший хизматларнинг хилма-хил турлари билан боғлиқ тизимларнинг бетўхтов ишлаши, меҳнатга яроқли аҳолининг иш билан бандлиги муаммоларининг ҳал этиш учун масъулдирлар.

Шунинг учун улар халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарувчи ва хизмат курсатувчи ўнча кўта бўлмаган дуконлар, ихчам кичик корхоналар олчилишини қўллаб-қувватлаш керак. Тадбиркорлик билан шугулланаётган шахсларга бир қанча имтиёзлар берилиб турли тусиқларга барҳам беришлари лозим. Маълумки тадбиркорлардан маҳсад фойда олишдир. Аҳолининг ижтимоий аҳоли уларнинг даромади билан қамбарчас боғлиқдир. Тадбиркорликдан юқори фойда олган ҳудудда фуқароларнинг ҳаёти фаровон турмуш тарзи яхшиланиб ўша жойнинг ривожланиш даражаси ҳам юқори бўлади.

Турли ижтимоий хизматлар доирасини ижтимоий соҳа объектларининг маълум қисмини хусусийлаштириш ҳисобига ҳам, ижтимоий хизматни давлатга қарашли бўлмаган, ўхусусий шакллари рағбарлантириш ҳисобига ҳам шунингдек шаҳар ва қишлоқда жойлашган ижтимоий муасасалар фаолиятини яхшилаш ҳисобига ҳали қенгайтириш лозим.

Ҳамма жойда, фаолиятнинг барча соҳаларида, биринчи навбатда ижтимоий соҳада моддий неъмат яратувчи ва хизмат курсатувчиларга нисбатан истеъмолчининг тилаб ва эҳтиёжи

мавжуд юбулган инсоннинг устунлиги қарор топтириш керак.

Кучли ижтимоий сиёсий мураккаб ўтиш даврида одамларнинг манфаатларини ишончли ҳимоя қилишдагина эмас. Бу энг аввало, сермахсул меҳнат қилиш учун яхшироқ рағбат ва имкониятлар яратишдан, иқтисодий йўл танлаш ва фаолият қурсатиш эркинлиги бўлган қаноатли ҳуқуқни қарор топтиришдан аҳолининг меҳнат ва ижтимоий фаоллигини оширишдан ҳам иборатдир.

Шу мақсадда имкониятларни номоён этиш учун кенг шароитлар яратиш зарур. Бундан ҳар бир инсон мулкка эга бўлиши ўзи меҳнат қиладиган соҳани ва ишлашини танлашда эркин бўлиш ҳуқуқи таъминланиши даркор.

Меҳнат қилиш ҳуқуқи, тадбиркорлик билан шугулланиши имконияти ҳамда ўз меҳнатидан даромад олиш ҳуқуқи меҳнатга яроқли аҳолининг иш билан қамбарчас боғлиқ. Ўзига аҳолининг таркибига эга бўлган аҳолининг ўсиши юқори суратлар билан бандлиги масаласи доимо энг муҳим ва уткир масалалардан бўлиб қолган ва ҳозир ҳам шундай бўлиб қолмоқда.

ТАЯНЧ ИБОРАЛАР:

Инсон фаолияти, шахс объект ва субъект сифатида, миллий ва умуминсоний муносабатлар, бошқарув тизими.

НАЗОРАТ УЧУН САВОЛЛАР:

1. Инсон фаолиятининг янги қарорларини қурсатиб беринг.
2. Жамиятчилик фикрининг моҳияти.
3. Социал институтларга нималар қиради.
4. Социал бирлик тушунчасини изоҳланг.
5. Социал институт ва бошқа социал бирлик тушунчаларининг ўзаро алоқадорлиги.
6. Социал ҳаёт институтлашуви жараёнини тушунтиринг.
7. Социал институт турларини санаб беринг.
8. Социал институтлар қайси йўл билан ривожланади.
9. Социал гуруҳ аъзосининг асосий вазифалари нимада.

10. Гурух яхлитлигини таъминловчи маънавий ресурсларга нималар киради.

АДАБИЁТЛАР:

1. И. А. Каримов. «Узбекистон келажаги сари» Тошкент 1998 йил.
2. Аликориев. Н. «Умумий социология» Тошкент 1997 йил.